

Földes Csaba: Német–magyar nyelvészeti szakkifejezések szótára

Rövid időn belül immár második, bővített kiadásban jelenik meg *Földes Csaba: Német–magyar nyelvészeti szakkifejezések szótára* – *Deutsch-ungarisches Wörterbuch Sprachwissenschaftlicher Fachausdrücke* (első kiadás: Szeged, 1991. 251 p.), amelyet a német–magyar nyelvészeti terminológia egységesítésére tett erőfeszítések fontos eredményének tekinthetünk.

A szótár második, bővített kiadása körülbelül 2950 német nyelvészeti terminus technicust, valamint azok magyar nyelvi megfelelőit és magyarázatát tartalmazza, amelyek a német ábécé betűrendjének megfelelően szerepelnek a kiadvány szótári részében (23–256. o.). Az első kiadáshoz képest a szótár korpusza körülbelül száz új nyelvészeti terminológiával bővült. Magát a szótári részt egy részletes *Bevezető* előzi meg (7–22. o.), amelyben a szerző áttekintést ad a német és a magyar nyelvészeti terminológia egységesítésére, annak szótárszerű feldolgozására irányuló törekvések hazai és külföldi előzményeiről.

Az előszóból megtudhatjuk, hogy a német nyelvtudomány területén a nyelvészeti terminológiai szótárak szerkesztése, kiadása gazdag múltra tekinthet vissza. A szerző összesen 17 német nyelvészeti terminológiai szótár lexikográfiai gyakorlatát veti tüzetes elemzés alá, és ismerteti azok erőnyeit és negatívumait a német mint idegen nyelv oktatásának szempontjából.

A német nyelvészeti szakkifejezések feldolgozásával foglalkozó gazdag szakirodalommal ellentétben a hazai nyelvészet területén a nyelvészeti terminológia egységesítése, rendszerezése és szótárszerű közreadása, bár nincs minden előzmény nélkül, még sok kívánnivalót hagy maga után. A hazai nyelvészeti terminológia előzményeihez tartozik *Siptár Péter „Nyelvészeti kissejtőára”* (*Alapvető terminus technicusok a modern nyelvészetben*. MKKE Nyelvi Intézet, 1980.), amelyben a szerző főleg a generatív nyelvtan kifejezéseit taglalja, valamint egy főiskolai és egy egyetemi jegyzetben megjelent nyelvészeti szakkifejezéseket magyarázó szótári melléklet: (*Korompay Klára/Mátai D. Mária: A nyelvészeti műszók lexikona*. In: *Bottyányi É./Horváth M./Korompay K./Mátai D. M.: Bevezetés az egyetemi magyar nyelvészeti tanulmányokba*. Budapest, 1987. 126–206. p.; *Albert Sándorné/Varsányi György: Nyelvtudományi alafogalmak*. In: *Hargay Z. (szerk.): Magyar nyelvészeti szövegyűjtemény*. Budapest, 1968. 319–360. p.)

A hazai idegennyelv-oktatás területén nélkülözhetetlen kétnyelvű nyelvészeti terminológiai szótárak közül eddig csupán két orosz–magyar nyelvészeti szakkifejezéseket tartalmazó szótár megjelenéséről tudunk (lásd: *Hadas Ferenc: Orosz–magyar nyelvtani szótár*, Budapest, Felsőökt. Jegyzetellátó Vállalat, 1961.; *Salga Attila: Orosz–magyar nyelvészeti terminológiai szótár*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.) Ami a német–magyar nyelvészeti terminológia szótári feldolgozását illeti, Földes Csaba munkáját úttörő vállalkozásként üdvözölhetjük, melynek hatása kisugárzik a hazai nyelvtudomány egészére is.

A *Földes Csaba* által szerkesztett német–magyar terminológiai szótár az eddig megjelent szótáraktól eltérően figyelembe veszi azt a tényt, hogy a szótár idegen anyanyelvűek számára készült. A didaktikai szempontok figyelembevétele mellett a szótárban a tudományosság szempontja sem szenvedett csorbát.

A szótárban szereplő nyelvészeti terminus technicusok elemzése arról tanúskodik, hogy a szerző egyik nyelvészeti irányzat mellett sem kötelezi el magát, s a szótár anyaga a nyelvtudomány különböző területeit, többek között a nyelvészet határtudományait (szociolingvisztika, pszicholingvisztika, szövegnyelvészet, beszédaktus elmélet, ismeretelmélet stb.) is igyekezett átfogni. A szótár korpuszában főleg a leíró nyelvészeti terminológia azon címszavai kerültek feldolgozásra, amelyek az egyetemi és főiskolai német nyelvtanítás során igen gyakran fordulnak elő, megértésük és elsajátításuk nagyon fontos.

A szótár megalkotása során a szerzőnek számos metodológiai és tartalombeli problémát sikerült megoldania. Így például azon német nyelvészeti szakkifejezéseket, amelyeknek német és latin nyelvű változata egyaránt használatos, a szerző a szótári cikkben mind a latin tudományos terminológiát, mind a közkeletű német megfelelőjét egyaránt feltünteti. A szerző sikeresen oldja meg a különböző német nyelvterületeken használatos ugyanazon nyelvi jelenségre utaló, egymástól függetlenül kialakult, eltérő nyelvészeti szakkifejezések szótári ábrázolását is. Ez esetben a szerző a címszó után feltünteti az adott terminológia területi elterjedtségét (NDK, NSZK, osztrák stb.).

A szerző figyelembe veszi a német és a magyar nyelv eltérő nyelvtani rendszerét (pl. a két nyelv eltérő szóképzési sajátosságait (*r Peregrinismus* – *peregrináció*, 164. o.), valamint az egyes nyelvekben használatos terminológiák tartalmában rejlő különbözőségeket: (pl. a német *sPradikát,-e* és a magyar *állítmány* kifejezésének eltérő módjait) (173. o.).

Ami az egyes szócikkek tartalmát illeti, a szerző messzemenően figyelembe veszi a szótár használói számára fontos didaktikai szempontokat: a szótárban szereplő minden egyes címszóban dőlt betűvel fel-

tünteti a *hangsúlyt*, valamint indokolt esetben, különösen az idegen eredetű szakkifejezések esetében szögletes zárójelben közli a *helyes kiejtést*: *s Enjambement*, -s (*āḡād'mā:*) [67. o.]; *r Calembour (g)* (*kalambu:ḡ*) (51. o.). A szerző a szótárban szereplő minden egyes német terminus technicus előtt feltünteti a névelőt, ezáltal utal annak *grammatikai nemére*, valamint ha szükséges, külön közli a kifejezés *egyes és többes számát*.

A szótár magyar nyelvű részében a szerző először a német nyelvészeti terminus technicusok *magyar megfelelőjét* adja meg; ezután következik, ha szükséges, a szakkifejezések rövid *magyar nyelvű definíciója*, amelyet a szerző nagyon gyakran *példával is illusztrál*. A szótárban 12 *ábra szerepel*, amelyek az adott szakkifejezések jobb megértését kívánják elősegíteni (pl. *e Konstituentenanalyse*, -n (126. o.); *e Tiefenstruktur*, -en (222. o.)).

A szakkifejezések értelmezésénél, ha egy adott terminus technicus a különböző tudományágakban eltérő jelentéssel rendelkezik, a szerző arab számmal külön-külön értelmezi az egyes jelentéseket, és feltünteti, melyik tudományág illetékességi köréhez tartozik. Pl.:

r Kode, -s (ko:t) = kód; 1. (a szemiotikában és a kommunikáció-elméletben) az információt cserélők közötti jelrendszer; 2. (a nyelvészetben) a nyelvi szabályok összessége (118. o.).

Az azonos (párhuzamos) terminus technicusokat a szerző csak az egyik helyen értelmezi, a következő előfordulásuk helyén csupán utalás történik a szótári helyükre: *r Nennwortsatz*, -e = ld. *Infinitivsatz*, -e (149. o.).

A szótár korpuszába nem kerültek be a különböző nyelvészeti iskolákkal (irányzatokkal) kapcsolatos szakkifejezések (pl. *Prager Schule*), csakúgy mint a tulajdonneves terminus technicusok sem (pl. *Vernerscher Gesetz*). A szótár további kiadásánál mindez könnyen pótolható, hiszen *Földes Csaba* szótára mind terjedelmét, mind tudományos értékét és módszertani kidolgozottságát tekintve alapul szolgálhat egy minden igényt kielégítő német-magyar nyelvészeti terminológiai szótárnak.

„A terminológiai zavar olyan a tudományban, mint a hajózásban a kód” – idézi a szerző szótára előszavában H. Schuchardt német nyelvész szavait. Földes Csaba nyelvészeti terminológiai szótára a német-magyar nyelvészeti szakkifejezések egységesítése terén nagy mértékben hozzájárul a terminológia zavarok eloszlatásához.

A szerző a szótárt a német nyelvet oktató tanároknak, fordítóknak, kezdő nyelvészeknek, valamint a felsőoktatási intézmények német szakos hallgatóinak ajánlja, azonban haszonnal forgathatják mindazok, akik valamilyen okból el szeretnék igazodni a nyelvészeti szakkifejezések sok hasznos tudnivalót rejtő sokszínű, érdekes világában.

A JGYTF Német Tanszékének kiadványa, 2., átdolgozott kiadás, Szeged, 1992. 256. p.

DR. ORMÁNDI JÁNOS

Szeged

Konfliktusmegoldás az iskolában

A Művelődésügyi és Közoktatási Minisztérium, a Közgazdaságtudományi Egyetem szervezésében 1992. februárjában Gyöngyöstarjánban konfliktusmegelőző és -kezelő tanfolyamon vettünk részt. Az Amerikai Egyesült Államokbeli „PARTNERS FOR DEMOKRATIK CHANGE” San Francisco-i központja több mint 20 éve tudományosan foglalkozik a különböző konfliktusmegoldási technikákkal. Az elmúlt két évben Varsóban, Prágában, Szófiában és Budapesten alakítottak ki Konfliktusmegelőző és -kezelő Központokat („3K”).

Valamennyi nyitott, demokratikus társadalmi rendszerben a konfliktusok felszínre kerülnek. Az alapvető probléma, hogy nem tudjuk kezelni a konfliktusokat. Az elmúlt 40 év magyar társadalmának egyik jellemzője volt, hogy a konfliktusokat nem oldották meg, hanem elkerülték. A konfliktus ezzel nem szűnt meg, hanem tovább élt, és egyre jobban felhalmozódott. A társadalom fejlődésére igen nagy hatással van, hogy az emberek miként és hogyan oldják meg konfliktusaikat.

Mit értünk konfliktuson? – A konfliktus az emberek vagy csoportok közötti rivalizálás egyik formája. Akkor jelenik meg, amikor két vagy több személy bizonyos javak megszerzéséért vagy bizonyos értékek elismeréséért verseng egymással. Az emberek nem úgy születnek, hogy képesek a konfliktusokat megoldani, hanem a társadalmi relációkhoz való alkalmazkodás során megtanulják a konfliktusmegoldási technikákat.

A konfliktussal kapcsolatos meggyőződéseink azokból az információkból származnak, amelyeket családi környezetünk, a tömegtájékoztatásból és saját tapasztalatainkból merítünk. Ezek a meggyőződések hatással vannak arra, hogy hogyan viselkedünk.

Az, amit konfliktus esetén teszünk (a reakciónk), bizonyos következményekhez vezet. Ezek a következmények lehetnek negatívak vagy pozitívak. Ha kiabálunk, vagy úgy teszünk, mintha minden rend-